

॥ कूष्माण्ड-होमः ॥

(तैत्तिरीयारण्यकम्/प्रपाठकः - २/अनुवाकः - ३)

यद्दे॒वा दे॒वहे॒डन॑म् । दे॒वांस॑श्च॒कृमा व॒यम् । आ॒दि॒त्या॒स्तस्मा॑न्मा
मु॒ञ्च॒ता ॥ ऋ॒तस्य॑र्ते॒न मा॒मु॒ता । दे॒वा जी॒वन॑का॒म्या य॒त् । वा॒चा-
ऽनृ॑त॒मूदि॑म । अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑ । गा॒र्हप॑त्यः प्र॒मुञ्च॑तु । दुरि॒ता
या॒नि च॒कृ॒मा । क॒रोतु॑ मा॒मने॑न॒सम् ॥ ११६ ॥

ऋ॒तेन॑ द्या॒वापृ॑थि॒वी । ऋ॒तेन॑ त्व॒ सं॒र॒स्व॒ति । ऋ॒तान्मा॑
मु॒ञ्च॒ता ॥ हंसः॑ । यद॒न्यकृ॑त॒मा॒रि॒म । स॒जा॒त॒श॒सा॒दु॒त वा
जा॒मि॒श॒सा॒त् । ज्या॒य॒सः श॒सा॒दु॒त वा क॒र्णी॒य॒सः । अना॑ज्ञा॒तं
दे॒वकृ॑तं यदे॒नः । तस्मा॑त्त्व॒मस्मा॑ज्जा॒तवे॑दो मुमु॒ग्धि । यद्वा॒चा
य॒न्मन॑सा । बा॒हु॒भ्या॑मू॒रु॒भ्या॑म॒ष्टीव॑द्भ्या॒म् ॥ ११७ ॥

शि॒श्नैर्य॑द॒नृ॒तं च॒कृ॒मा व॒यम् । अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑ । यद्ध॒स्ताभ्या॑
च॒कर॑ कि॒ल्बिषा॑णि । अ॒क्षाणां॑ व॒श्रुमु॑प॒जिघ्र॑मानः । दू॒रे॒प॒श्या च॑
राष्ट्र॑भृ॒च्च । ता॒न्य॒प्स॒रसा॑व॒नु॒दत्ता॑मृ॒णानि॑ । अदी॑व्य॒वृणं॑ यद॒हं च॒कार॑ ।
यद्वा॒दा॑स्य॒न्त्सञ्ज॑गा॒रा जने॑भ्यः । अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑ । यन्म॒रि॒मा॒ता
ग॒र्भं स॒ति ॥ ११८ ॥

ए॒नंश्च॑का॒र य॒त्पि॒ता । अ॒ग्नि॒र्मा तस्मा॑दे॒नसः॑ । यदा॑ पि॒पेषं॑ मा॒तरं॑
पि॒तर॑म् । पु॒त्रः प्र॑मु॒दितो॑ ध॒यन् । अहि॑सि॒तौ पि॒तरौ॑ म॒या त॒त् ।
तद॑ग्रे अ॒नृ॒णो भ॑वामि । यद॒न्तरि॑क्षं पृथि॒वीमु॑त द्याम् । यन्मा॒तरं॑

पितरं वा जिहि॑स्मि॒। अ॒ग्निर्मा॑ तस्मा॒देन॑सः॒। यदा॑शसा॑ नि॒शसा॒
यत्प॑राशसा॑॥११९॥

यदेन॑श्चकृ॒मा नूत॑नं॒ यत्पु॑राणम्। अ॒ग्निर्मा॑ तस्मा॒देन॑सः॒। अति॑
क्रामामि॑ दुरि॒तं यदेन॑ः॒। जहा॑मि रि॒प्रं प॑रमे स॒धस्थे॑। यत्र॒ यन्ति॑
सुकृ॑तो नापि॑ दुष्कृ॒तः। तमा॑ रो॒हामि॑ सु॒कृतां॑ नु लो॒कम्। त्रिते॑
दे॒वा अ॑मृजतै॒तदेन॑ः॒। त्रित॑ ए॒तन्म॑नुष्ये॒षु मामृ॑जे। ततो॑ मा॒ यदि॑
किञ्चि॑दान॒शे। अ॒ग्निर्मा॑ तस्मा॒देन॑सः॒॥१२०॥

गार्ह॑पत्यः प्रमु॑ञ्चतु। दुरि॒ता या॒नि च॑कृ॒मा क॑रोतु॒ माम॑ने॒नस॑म्।
दि॒वि जा॒ता अ॒प्सु जा॒ताः। या जा॒ता ओष॑धीभ्यः॒। अथो॑ या
अ॒ग्निजा॑ आपः॒। ता नः॑ शु॒न्धन्तु॑ शु॒न्धनीः॑। यदापो॑ नक्तं॑ दुरि॒तं
चरा॑म। यद्वा दि॒वा नूत॑नं॒ यत्पु॑राणम्। हिर॑ण्यवर्णास्त॒त उत्पु॑नीत
नः॒। इ॒मं मे॑ वरुण॒ तत्त्वा॑ या॒मि। त्वन्नो॑ अ॒ग्ने स॒ त्वन्नो॑ अ॒ग्ने। त्वम॑ग्ने
अ॒यासि॑॥१२१॥

यद्दे॒वा दे॒वहे॑ळनं॒ दे॒वांस॑श्चकृ॒मा व॒यम्। आदि॑त्यास्तस्मा॑न्मा
मु॒ञ्चत॑र्तस्य॒र्तेन॑ मा॒मि॒त। दे॒वा जी॒वन॑का॒म्या यद्वा॑चाऽनृ॒तमू॑दि॒मा।
तस्मा॑न्न इ॒ह मु॑ञ्चत॒ विश्वे॑ दे॒वाः स॒जोष॑सः॒। ऋ॒तेन॑ द्या॒वापृ॑थि॒वी
ऋ॒तेन॑ त्व॑ सं॒रस्व॑ति। कृ॒तान्नः॑ पा॒ह्येन॑सो॒ यत्किं॑ चानृ॒तमू॑दि॒मा।
इन्द्रा॑ग्नी मि॒त्रावरु॑णौ सोमो॑ धा॒ता बृ॒हस्प॑तिः॒। ते नो॑ मु॒ञ्चन्त्वेन॑सो॒
यद॑न्य॒कृत॑मा॒रि॒म। स॒जा॒तश॑सा॒दुत॑ जा॒मिश॑सा॒ज्याय॑सः॒
श॑सा॒दुत॑ वा॒ कनी॑यसः॒। अना॑धृष्टं दे॒वकृ॑तं॒ यदेन॑स्तस्मा॒त्

त्वमस्माञ्जातवेदो मुमुग्धि॥३॥

यद्वाचा यन्मनसा बाहुभ्यामूरुभ्यामष्टीवद्वा१ शिश्रैर्यदनृतं चकृमा
वयम्। अग्निर्मा तस्मादेनसो गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु चकृम यानि
दुष्कृता। येन त्रितो अर्णवान्निर्बभूव येन सूर्यं तमसो निर्मुमोच।
येनेन्द्रो विश्वा अजहादरातीस्तेनाहं ज्योतिषा ज्योतिरानशान
आक्षि। यत्कुसीदमप्रतीत्तं मयेह येन यमस्य निधिना चरामि।
एतत्तदग्रे अनृणो भवामि जीवन्नेव प्रति तत्तं दधामि।

(तैत्तिरीय-ब्राह्मणम् ३.७.१२)

यन्मयि माता गर्भे सति॥११८॥

एनश्चकार यत्पिता। अग्निर्मा तस्मादेनसः। यदा पिपेष मातरं
पितरम्। पुत्रः प्रमुदितो धयन्। अहिंसितौ पितरौ मया तत्।
तदग्रे अनृणो भवामि। यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्याम्। यन्मातरं
पितरं वा जिहिंसिम। अग्निर्मा तस्मादेनसः। यदाशसां निशसा
यत्पराशसां॥११९॥

यदेनश्चकृमा नूतनं यत्पुराणम्। अग्निर्मा तस्मादेनसः। अतिं
क्रामामि दुरितं यदेनः। जहामि रिप्रं परमे सुधस्थे। यत्र यन्ति
सुकृतो नार्पि दुष्कृतः। तमा रोहामि सुकृतां नु लोकम्। त्रिते
देवा अमृजतैतदेनः। त्रित एतन्मनुष्येषु मामृजे। ततो मा यदि
किञ्चिदानशे। अग्निर्मा तस्मादेनसः॥१२०॥